

személyes hozzáállása is igen lényeges tényező. Ezek a problémák azonban a meg nem valósult jövőre vonatkoznak, amiről pro és kontra is könnyen lehet érvelni, hiszen tényszerű bizonyítékok nem állhatnak rendelkezésre.

Összefoglalóan Szente Zoltán könyvéről nyugodt szívvel mondhatjuk, hogy fontos mérföldkő a dualizmus kormányzati rendszeréről szóló munkák között. A mű megírását motiváló kérdésre, miszerint a kiegyezés utáni magyar kormányzati rendszer alkotmányos, vagy parlamentáris monarchia volt-e, világos választ ad. Ezzel pedig egy eddig nyitottnak mondható problémát tud lezárni.

RECENZIO HOLLÁN MIKLÓS: *VAGYONELKOBZÁS.
BŰNCSELEKMÉNYBŐL EREDŐ VAGYON ELVONÁSA*
CÍMŰ MŰVÉRŐL

TAHY-KISS KAROLINA
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

I. Bevezetés

1. A bemutatott kötet témája, annak jelentősége

A recenzált mű hiánypótló a tekintetben, hogy hazánkban ez az első megjelent monográfia a bűncselekményből eredő vagyon elkobzásáról. A téma jelentőségét az intézkedés büntetőjog határára való elhelyezkedése, és egyben magának a szankciórendszernek jogági határai (lásd büntethetőségtől független alkalmazás, bizonyítási könnyítések) adják, és éppen ettől az interdiszciplináris jellegtől lesz a kötet igazán érdekes és több mint egy jogintézmény elemző magyarázata.

A bűncselekményből eredő vagyon elkobzása szoros összefüggésben áll a tulajdonhoz való joggal, ugyanakkor elsődleges célja a bűncselekményből eredő vagyon elvonása útján annak megakadályozása, hogy az illegális tevékenységből eredő vagyonnal az elkövető (vagy más személy) gazdagodjon, esetlegesen azt újabb bűncselekmények elkövetéséhez használja. Az intézkedés szabályozása, illetve alkalmazása kapcsán egyensúlyra kell törekedni a tulajdonhoz való jog korlátozása, valamint e szándék között. A hazai büntetőjogi szabályozás – mindössze – 1999. március 1. óta tartalmazza azt a korlátozást, hogy a vagyoneklobzás *kizárólag* a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonra terjedhet ki, korábban az intézkedés az elkövető egész vagyonára (vagy egyes vagyontárgyaira) is elrendelhető volt.¹ A szerző vizsgálódása a

¹ A Btk. 1999. március 1. előtt hatályos 62. § (1) bekezdése az akár teljes vagyoneklobzás alkalmazásának feltételeként azt követelte meg, hogy a bűncselekmény haszonszerzés céljából elkövetett legyen.

büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzásának területére korlátozódik, megállapítva, hogy e jogintézmény máig mostohagyerek a büntetőjogi szankciórendszer családjában. Jogtudományi feldolgozása méltatlanul hiányzik, és a jogalkotás is csak az 1980-as évek második felétől ismerte fel, hogy a jogrendszert képessé kell tenni a bűncselekményből eredő vagyon hatékony elvonására. A nemzetközi érdeklődés hatására felélénkült a külföldi jogi környezet, de hazánkban ez a tendencia csak megkésetten jelentkezik.²

A szerző a hazai jogszabályok, gyakorlat és jogirodalom változásait 2007. június 1. napjáig vette figyelembe. A recenzens tanulságosnak tartotta, ezért nem mulasztotta el annak vizsgálatát, hogy a kötet megjelenése óta történtek-e, illetve milyen tartalommal jogszabályi, valamint a joggyakorlatot érintő egyéb változások a témában, és ezek, továbbá a 2001 és 2008 között kibontakozott büntetőjogi kodifikációs folyamat során született jogi megoldások hasznosították-e a szerző *de lege ferenda* javaslatait.

2. A szerző és munkássága

A szerző gazdasági büntetőjogi szakjogász, a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetének tudományos munkatársa, kutatási területe a büntető anyagi jogon belül a vagyoni büntetések és intézkedések, melynek tárgyában több tanulmányt is készített, ezek összefoglalásaként tette közzé a recenzált monográfiát, mely a Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karán 2006-ban megvédett doktori disszertáció átdolgozott és rövidített változata. A Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Karának adjunktusa, közreműködött több egyetemi tankönyv elkészítésében³, társszerzője a Büntető Törvénykönyv⁴ és az Alkotmány⁵ egyik kommentárjának.

II. Formai elemzés

1. A kötet szerkezete

A kötet nyolc részre tagolódik. A Bevezetést követő második rész a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elvonása mögötti jogpolitikai szempontokat vizsgálja, a harmadik definiálja a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzásának fogalmát, a negyedik annak viszonyát a büntetőjogi szankciórendszerhez, az ötödik az alkalmazási feltételeit. A hatodik rész témája az intézkedés hatóköre, azaz annak elemzése, hogy a szankció milyen vagyontárgyat, illetve mely személyeket

² Lásd a fentebb említett változást 1999. március 1. napjától, valamint a vagyoneklobzás mellékbüntetésből intézkedésé tételét és újraszabályozását 2002. április 1. napjától.

³ PI. HOLLÁN MIKLÓS – KIS NORBERT: *A magyar büntetőjog tankönyve 2. Különös rész.* Budapest: Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft., 2008.

⁴ GELLÉR BALÁZS – HOLLÁN MIKLÓS – KIS NORBERT: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata.* I–III. kötet. Budapest: Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft., 2005.

⁵ JAKAB ANDRÁS (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja.* Budapest: Századvég Kiadó, 2009.

érint, a hetediké pedig a büntetőjog-ellenes cselekményből eredéssel kapcsolatos bizonyítási könnyítések szabályozása. A könyv egy megállapításokat és javaslatokat tartalmazó összeggel zárul.

2. *A felhasznált elemzési módszerek*

A szerző a jogösszehasonlító és jogtörténeti módszer segítségével feldolgozott normanyagra alapítva dogmatikai (fogalomelemző és rendszeralkotó) szemlélettel elemzi a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyron elkobzásának kérdését. A jogösszehasonlítás során Anglia és Németország szabályozását átfogóan, több részletkérdésre is kiterjedően, míg a francia, a spanyol, az olasz, illetve a svájci joganyagot csak érintőlegesen, egy-egy különleges megoldást említve vizsgálja. A történeti módszert első sorban a hazai szabályozás vonatkozásában alkalmazza, és általában csak a büntetőjogi kodifikáció idejéig nyúlik vissza.

A szerző által valóban következetesen használt dogmatikai módszer alkalmazása azért is a leginkább alkalmas a téma tárgyalására, mert a jogintézmény „tisztá” – pozitív jogi kategorizálástól független – tartalmát megragadva segítséget nyújt annak jellemzői (fogalmi elemei) megértéséhez és így a felmerülő konkrét jogi problémák hatékonyabb megoldásához.

3. *Források*

3.1. A FELHASZNÁLT JOGANYAG

A könyvben publikált kutatás alapjául a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyron elkobzására vonatkozó nemzeti (hazai és külföldi), illetve nemzetközi jogi szabályozás szolgált. A szerző a nemzeti jogszabályok körében – a témaválasztásnak megfelelően – nem kizárólag a büntetőtörvények rendelkezéseit, hanem a vonatkozó közigazgatási⁶, illetve polgári jogi⁷ szabályokat is feldolgozta. Az adott jogkérdésben az eligazodást valóban segítő döntések hiányára hivatkozással szűk körben tér ki a joggyakorlat eredményeire, de részletez több általános érvényű bírósági iránymutatást⁸. Nemzetközi szinten vizsgálódása az Európa Tanács és az Európai Unió keretében kidolgozott instrumentumokra⁹, illetve az európai országok által elfogadott globális (első sorban ENSZ) egyezményekre¹⁰ terjed ki. A felhasznált nemzeti (hazai, illetve külföldi) és nemzetközi joganyagot a könyv végén a forrás megjelölésével érthetően

⁶ Lásd pl. a növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. törvény elkobzásra vonatkozó rendelkezései.

⁷ Lásd pl. a Ptk. állam javára marasztalásra vonatkozó szabályai.

⁸ Lásd pl. a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma és a Megyei Bíróságok (a Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumainak vezetői: Jogértelmezési kérdések a Btk. és a Be. novellájának alkalmazása köréből. I. pont, Btk. 62. §-ához.

⁹ Előbbire Lásd pl. az elkobzásról szóló első (1990) és második (2005) ET- egyezmény, utóbbira lásd pl. az elkobzásról szóló EU együttes fellépés (1998) és az elkobzásról szóló első (2001) és második (2005) EU kerethatározat.

¹⁰ Lásd pl. a nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ- egyezmény (2000. december)

tagolva feltünteti, a jogtudomány kevésbé tapasztalt gyakorlóí számára jelentékenyen megkönnyítve ezzel a témában való tájékozódást.

3.2. A FELHASZNÁLT JOGIRODALOM

A szerző hivatkozik a külföldi jogirodalomban megjelent, a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyontárgyak elkobzásával foglalkozó kommentárookra, monográfiákra, jogösszehasonlító munkákra és a témával hazánkban foglalkozó művekre. Hiányolja az elkobzás önálló monografikus feldolgozását, és megjegyzi, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmények tanával általában foglalkozó művekben is háttérbe szorul a jogintézmény a szabadságelvonó szankciókhoz képest. Utóbbiak körében Földvári József A büntetés tana című munkája mellett, Györgyi Kálmán Büntetések és Intézkedések, valamint Nagy Ferenc Intézkedések a büntetőjog szankciórendszerében című művét emeli ki. Tekintettel arra, hogy széleskörűen felhasználja – a kötet végén összesen tizenhét oldal terjedelemben felsorolt – nemzetközi és hazai irodalmat és azt kritikai alapállással kezeli, jelentősen hozzájárul a vagyoneklobzásra vonatkozó tudományos gondolkodáshoz.

4. A kötet stílusa

A stílus a jogi szakkönyv által megkívánt követelményeknek eleget tesz, helyenként azonban túlságosan nehézkes¹¹. Annak ellenére, hogy a kötet nem kívánja tankönyvként aposztrofálni magát, a mondanivaló felépítése (tagolás) a didaktikai szempontoknak megfelel, a jogpolitikai célok bemutatása adja a felütést a fogalommeghatározás összetett kérdéseinek, amiből logikusan következik a – fogalmilag már tisztázott – jogintézmény rendszertani besorolásának, alkalmazási feltételeinek, valamint hatókörének problematikája. A bizonyítási könnyítések témája – az eljárásjogi érintettség okán – elkülönülve, a monográfia végére kívánkozik, amit – az olvasó értelmező feladatát megkönnyítve – a kutatás eredményeit összefogó befejezés zár le. A könyvben közreadott értekezés – a tagolásnak hála – jól követhető, kitűnő megoldás, hogy a fejezetek elején röviden utal az ott kifejtendő gondolatokra, mert ez az „isméltés” segíti a témában való elmélyülést. A HVG-Orac Kiadó nevéhez fűződő nyomdai kivitelezést dicséri, hogy a betűtípusok használata a fejezetcímekben, illetve a törzsszövegben, valamint a fejezetek tagolása hozzájárul a gondosan felépített tartalom hasznosulásához.

III. Tartalmi értékelés

1. Jogpolitikai célok

A büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elvonása – mint általában a büntetőjogi szankciók – eltérő célokat szolgálhat. Egyrészt mind általánosan, mind különös

¹¹ Lásd pl. „A büntetőjog-ellenes cselekménnyel kapcsolatos elkobzás elrendelésének elsőbbsége” (3.2.3.1.) és „A büntetőjog-ellenes cselekménnyel kapcsolatos elkobzás mellőzésének nincs elsőbbsége” (3.2.3.2.) fejezetcímeket.

értelemben megelőz(het)i a vagyonszerzési célú bűnelkövetést (prevenció). Másodszorban helyreállító (restoratív) jellege is van, mely különböző mértékben valósul meg attól függően, hogy van-e a bűncselekménynek sértettje, illetve az elvonás mennyiben szolgálja az őt ért sérelem kompenzálását. A jogintézmény akkor nyer kifejezetten megtorló (represszív) jelleget, ha nem kizárólag a büntetőjog-ellenes cselekmény hasznára, hanem a cselekménybe fektetett vagyonra is kiterjed.

2. Fogalommeghatározás

A büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzása, mint a tanulmány tárgyát képező jogintézmény, egy sajátos „szűkítő” módszerrel definiálható. A legtágabb genus proximum az *elkobzás* fogalma, mely azt jelenti, hogy valakit igazságszolgáltatási vagy közigazgatási szerv egyedi határozatával véglegesen megfosztanak egy vagyontárgyától (annak megfelelő összegtől), aminek következtében a vagyontárgyhoz fűződő jog (a megfelelő pénzösszeg) az államra – annak közjogi minőségében – átszáll.¹² A büntetőjog-ellenes cselekménnyel való kapcsolat jelentheti azt, hogy *ad1*) az elvonás ilyen cselekmény elkövetését feltételezi, vagy *ad2*) arra sor kerülhet az elkövetés valószínűsítése vagy veszélye esetén, adott esetben pedig *ad3*) arra tekintet nélkül is. Az első módon felfogott *büntetőjog-ellenes cselekménnyel kapcsolatos elkobzás* fogalmán kívül esnek azok a jogintézmények, amelyek alapján az elkövető teljes vagyona vagy annak egy számszerűsíthető része (vagy ezek ellenértéke) vonható el, ezért a fogalommeghatározás következő lépcsőjében a *büntetőjog-ellenes cselekménnyel kapcsolatos vagyon (tárgyak) elkobzása* szerepel, melynek mértékét kizárólag a büntetőjog-ellenes cselekményből származó vagyon határolja be. Figyelemmel arra, hogy a büntetőjog-ellenes cselekménnyel kapcsolatos vagyontárgyak közé tartozik a büntetőjog-ellenes cselekmény eszköze, produktuma és elkövetési tárgya is, a *büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon*, azaz a bevétel – mint a tanulmány voltaképpen tárgyának – *elkobzása* külön elhatárolást igényel.

Amennyiben a büntetőjog-ellenes cselekménnyel kapcsolatos vagyon elvonására létezik önálló jogintézmény (pl. a hatályos magyar szabályozásban), szükségtelen az olyan zavart keltő szabályozás, miszerint a pénzbüntetés napi tételeinek meghatározásánál figyelemmel kell lenni a cselekménnyel elért anyagi előnyre. A hazai szabályozásban az ezredforduló környékén kialakult és máig ható terminológiai deficitet észlelve a szerző arra is javaslatot tesz, hogy a vagyonelkobzás terminológia használatával felhagyva a bűncselekményből eredő vagyon elkobzását be kellene olvasztani az elkobzás szabályozásába.

A vázolt „szűkítő” fogalommeghatározás egyrészt határozottan emeli a kötet tudományos értékét, és hozzájárul a jogintézmény „tisztá” fogalmának megértéséhez, másrészt viszont – terjedelménél és összetettségénél fogva – ez a könyv legnehezebben követhető része. A szerző felfogásában a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzásának kifejezett és kizárólagos célja az, hogy az elkövetőket és más személyeket

¹² E fogalom körébe tartoznak – az elnevezéstől függetlenül – a német elvonás (Verfall), a nem büntetőjogi megtérítési határozat (civil recovery order) az angol jogból, de a hazai polgári jognak az állam javára marasztalásra vonatkozó szabályai is.

megfossa a *büntetőjogi tényállások jogellenes megvalósításából* eredő vagyontól. Észrevehető, hogy a használt kifejezés magában foglalja a bűncselekmény tudományos fogalmának két elemét is, a tényállásszerűséget, illetve a jogellenességet, de tartózkodik a bűncselekmény terminus szerepeltetésétől. Annak ellenére, hogy nem maradt észrevétlen az, hogy a szerző a büntetőjogi normák mellett, közigazgatási és polgári jogi rendelkezésekkel is operál, hiányzik annak részletes kifejtése, hogy milyen szempontokra vezethető vissza az a megoldás, hogy az elemzett jogintézménnyel kapcsolatban a szerző következetesen a „büntetőjog-ellenes cselekmény” kifejezést használja a bűncselekmény helyett. Mindez különös jelentőséget kap arra tekintettel, hogy a vagyonek Kobzása után a címben is a „bűncselekményből” eredő vagyon elvonása kifejezés szerepel.

3. Rendszertani kérdések

A büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyontárgyak elkobzása – a jogintézmény természetéből kifolyólag – büntetőtörvénybe ütköző cselekmény elkövetését feltételezi, ezért szankciónak, és nem pusztán biztonsági intézkedésnek tekintendő. Bár egyes európai államok ismerik a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzásának nem büntetőjogi szabályozását (is) (például Olaszország, Anglia), hazánk – Németországhoz hasonlóan – a büntetőjogi szankciók között helyezte azt el eleinte mellék-büntetésként¹³, majd – a Btk. 2001. évi CXXI. törvény általi módosítása óta – az intézkedések heterogén csoportjában¹⁴. A vagyonek Kobzása hazai szabályozása is tartalmaz ugyanakkor olyan elemeket, melyek más államokban éppen a büntetőjogon kívül szabályozott jogkövetkezmények sajátjai. Ilyen például, hogy bűnösségtől függetlenül, illetve büntetőjog-ellenes cselekmény elkövetőinek nem minősülő személyekkel szemben is alkalmazható.

A szerző a terminusok pontos megjelölésével részletesen elemzi az angol és az olasz jogrendszer megoldásait a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon nem büntetőjogi elvonására vonatkozóan, megállapítva, hogy elsősorban olyan államok élnek ezzel a lehetőséggel, melyekben jelentős jogi–kulturális hagyománya van a bűnözés elleni nem büntetőjogi fellépésnek. A hazai szabályozás mintájának tekinthető német büntetőjogi rendezés kapcsán utal arra, hogy megjelentek olyan javaslatok, melyek a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon nem büntetőjogi elkobzására irányulnak. Esetleges uniós jogharmonizációs igényekre is „számítva” e tendenciák hazai felszínre törését sem tartja kizártnak. Figyelemmel arra, hogy a bűncselekménnyel szembeni büntetőjogon kívüli rendezés – egyelőre – idegen a magyar jogrendszerrel, a szerző ilyen tárgyú fejtegetései kifejezetten érdekessé teszik az olvasmányt.

4. Alkalmazási feltételek

Annak érdekében, hogy ne legyen olyan büntetőjog-ellenes cselekmény, amelynek bevétele – azért, mert eleinte az csak bizonyos meghatározott cselekménytípusok esetén

¹³ 1999. március 1. és 2002. március 31. napja között.

¹⁴ 2002. április 1. napjától.

volt elvonható – az elkövetőnél marad, a jogfejlődés során a nemzeti büntetőjog valamennyi különös részi tényállására kiterjesztették a jogintézmény alkalmazhatóságát. A hézagos lefedettség elmélete helyett így egyre inkább a teljes lefedettség elmélete nyert teret, mely mellett érvelve a szerző a lehetséges ellenvetéseket cáfolva kifejti, hogy sem a tényállás fajtája, sem a bűncselekmény elméletileg kisebb súlya, de még a polgári jogi igény érvényesítése sem olyan tényezők, amelyek indokolhatják az elkobzás alkalmazásának jogszabályi szintű kizárását.

A szerző nemcsak azt vizsgálja, hogy mely törvényi tényállások megvalósítása esetén van, illetve kell, hogy helye legyen a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyron elkobzásának, de azt is, hogy mely büntethetőségi akadályok fennállása zárja, zárhatja ki azt. A hazai szabályozás történetét bemutatva és elemezve, példákkal alátámasztva úgy foglal állást, hogy az intézkedést nem csak gyermekkor és kóros elmeállapot, hanem valamennyi bűnösséget kizáró ok esetén alkalmazni kellene. Megállapítja, hogy a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyronra kiterjedő elkobzás alkalmazását a Btk. szóhasználatában – a kényszergyógykezeléshez hasonlóan – „büntetendő” cselekményhez kellene kötni. Felhívja a figyelmet arra – a valóban kétséges és érdekes helyzetre –, hogy a vagyronelkobzás büntethetőséget megszüntető okoktól független alkalmazását 2003. július hó 1. napjától a Be. teremtette meg. Álláspontja szerint a Btk. nem mellőzheti annak kifejezett szabályozását, hogy a büntethetőséget megszüntető okok fennállása nem akadály a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyron elkobzásának. Álláspontja szerint kivételként kellene rendelkezni arról, hogy a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyron elkobzásának alkalmazhatósága megszűnik a büntethetőség elévülési ideje, de legalább öt év elteltével.

A gazdagon hivatkozott szöveg érthetőségén esik csorba, amikor a hazai szabályozás kapcsán¹⁵ ugrál a vagyronelkobzás 1998-ban megalkotott, illetve a 2001. évi CXXI. törvénnyel módosított rendelkezései között, ki-kitérve a *de lege ferenda* szabályozásra is. Ugyanakkor értékesek a szemléltető példaként hivatkozott jogesetek, különösen, amikor a kreáció bírósági határozat alapjául szolgáló tényálláson alapul¹⁶. Emeli a fejezet tudományos értékét, hogy a szerző nem csak az általa osztott, hanem az elutasított jogi megoldások mellett szóló érveket is felvázolja, és a *de lege ferenda* szabályozás jogi köntösbe bujtatásához is több lehetséges jogtechnikai megoldást kínál fel.

5. Hatókör

5.1 AZ ÉRINTETT VAGYONTÁRGYAK

A büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyron elkobzásának minél teljesebb körű érvényesülése érdekében a nemzeti jogrendszerek a bevétel fogalmának meghatározásakor nem a dolog, hanem a vagyron – előbbinél tágabb – fogalmát használják. A magyar büntetőjogban – a fogalmilag a Btk.-ban meghatározott – vagyronra irányuló vagyronelkobzás a bruttó elven alapul, azaz az elkobzás nemcsak arra a vagyronra terjed

¹⁵ 5.2.3. fejezet.

¹⁶ Uo. 136.

ki, amellyel az elkövető gazdagodott (nettó elv), hanem arra is, amit a bűncselekménybe befektetett. A nemzeti és a nemzetközi jogfejlődés is egyértelműen igazolja, hogy maga a vagyontárgy elkobzása (*property confiscation*) és az annak egyenértéke megfizetésére kötelezés (*value confiscation*) csak egymást kiegészítve képesek az elkobzás céljának érvényesítésére.

5.2 AZ ÉRINTETT SZEMÉLY

A büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzása kiterjedhet az elkövetőn kívüli személyek birtokába került bevételre, nem az elkövető vagy más megszerző tulajdonában álló dolgokra, illetve a bűncselekményből eredő, de utólag átruházott vagyponra is, valamint érintheti a sértett (nem a dolog tulajdonjogára vonatkozó) polgári jogi igényét.

A magyar jog lehetővé teszi, hogy a vagyonelkobzást olyan személlyel szemben is el lehessen rendelni, aki büntetőjog-ellenes cselekményt nem követett el, arra vonatkozóan azonban – a vizsgált külföldi jogokkal ellentétben – nem tartalmaz rendelkezést, hogy miképpen befolyásolja az intézkedés alkalmazását az, hogy ki a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő dolgok tulajdonosa. Ezzel kapcsolatban a szerző javasolja a vagyonelkobzás alkalmazásának kizárását a sértett tulajdonában maradó, de annak birtokából a büntetendő cselekmény folytán kikerült dolgokra vonatkozóan, illetve annak tisztázását, hogy az intézkedés kiterjedhet olyan dolgokra is, amelyek nem az elkövető tulajdonában állnak, ha a tulajdonos azokat a bűncselekmény elkövetésére tekintettel adta.

Külföldi mintára indokoltnak tartja olyan rendelkezés Btk.-ba iktatását is, miszerint nem csak a jóhiszeműen és ellenérték fejében szerzett (átruházott) vagyontárgyak képeznek kivételt a vagyonelkobzás alkalmazása alól, hanem – méltányossági alapon – a jóhiszemű, de ingyenes megszerzővel szemben is el lehessen tekinteni a szankció alkalmazásától.

Nemzetközi viszonylatban középutat jelent hazai szabályozásunk, amely alapján a vagyonelkobzás kizárt olyan vagyponra, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetül szolgál. Ezen felül a szerző – angol mintára – azt is az elkobzást kizáró okként tartja indokoltnak szabályozni, ha az elkövető a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő bevételnek megfelelő összeget az azzal károsodott sértettnek megfizette.

Kiemelendő, hogy az érintett vagyontárgyakkal kapcsolatban elemzett nemzetközi egyezmények fordítása sem kerüli el a szerző figyelmét, és a nemzetközi és hazai terminológiai eltéréssel kapcsolatban is véleményt fogalmaz meg.¹⁷ Különlegesen színessé teszi a külföldi jogi szabályozásról írtakat, hogy például az angol jog esetében nem csupán a jogszabályi háttérrel, hanem kapcsolódó joggyakorlatot is – legalábbis egy-egy jogeset erejéig¹⁸ – görcső alá veszi. Büntetőjogászok számára talán idegen, de mindenképp értékelendő körülmény, hogy polgári jogi szempontokat is bevon gondolatmenetébe, így a dolog, a birtok, valamint a tulajdon fogalma mellett az állam

¹⁷ 6.1.1.2. fejezet 150.

¹⁸ Lásd Osei-ügy 153.

mögöttes felelősségének Ptk.-beli szabálya is előkerül.¹⁹ Ennek a szerteágazó érdeklődésnek azonban nem csak előnye, hanem hátránya is van, mert helyenként nehezen emészthetővé teszi a szöveget. Sokat ad hozzá a megállapítások megalapozottságához, hogy a hazai jogeseteken, jogegységi döntéseken túl hivatkozik a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumainak bírái és a megyei bíróságok (a Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumainak vezetői együttes tanácskozásán kialakított álláspontra is.²⁰

6. Bizonyítási könnyítések

Annak igazolására, hogy a vagyontárgy a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekményből ered, az egyes nemzeti jogrendszerek ún. bizonyítási könnyítéseket vezettek be. A bizonyítás tárgykörének szűkítése esetén elegendő annak bizonyítása, hogy a vagyontárgy – egyedileg meg nem határozott – bűncselekmény bevétele, de a konkrét bűncselekményből eredés igazolását nem követelik meg. A bizonyítási standard csökkentése esetén nem szükséges teljes bizonyossággal, csak nagyobb valószínűséggel kell bizonyítani. A bizonyítási teher megfordítása pedig azt jelenti, hogy a bíróság – az ellenkező bizonyításáig – vélelmezheti vagy vélelmeznie kell a bűncselekményi eredetet.

A nemzetközi instrumentumok ajánlásainak megfelelően a 2001. évi CXXI. törvény általi módosítással a magyar büntetőjogban is megjelent egy bizonyítási könnyítés. Eszerint a bünszervezetben való részvétel ideje alatt szerzett vagyont el kell kobozni, kivéve, ha a vagyon törvényes eredete bizonyított. A Btk. idézett 77/B. § (1) bekezdés b) pontja és (5) bekezdés c) pontja együttesen a bizonyítási teher megfordítását vezeti be a magyar jogba, és ehhez képest szükségtelen a 77/B. § (4) bekezdésének ismétlést tartalmazó szabálya.²¹ A jogalkalmazási anomáliák elkerülése érdekében ugyanakkor szükséges a bünszervezettel kapcsolatban utalni a megfelelő különös részi jogszabályhelyre (263/C. §).

A vagyonek Kobzással kapcsolatos bizonyítási könnyítések taglalása nem csak azért fontos, mert – ahogy a szerző írja – azok „mindmáig az elkobzásról szóló tudományos diskusszió központjában állnak”, és így megkerülhetetlen részét képezik egy, a vagyonek Kobzásról szóló átfogó értekezésnek, hanem mert eljárási jogi elemként valóban jelentősen befolyásolják a büntetőjog-ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzásának tényleges érvényesülését. Figyelemfelkeltő, hogy a szerző alaposága arra is kiterjed, hogy a jogharmonizációs dokumentumok kifejezésbeli pontatlanságára kitérjen²², valamint hogy a nemzetközi instrumentumok megoldásait bemutatva lényeglátó következtetést vonjon le.²³

¹⁹ 6.2.2.2. fejezet.

²⁰ Pl. 173.

²¹ Eszerint a (77/B. §) (1) bekezdés b) pontja esetében az ellenkező bizonyításáig vagyonek Kobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni a bünszervezetben való részvétel ideje alatt szerzett valamennyi vagyont.

²² Megemlíti, hogy amikor azok a bizonyítási teher csökkentéséről, megkönnyítéséről vagy megosztásáról szólnak, valójában – tartalmilag – a bizonyítási standard leszállításáról rendelkeznek (189).

²³ Eszerint a bizonyítási könnyítések fokozatai közötti különbség a nemzetközi jogharmonizáció során úgy jelenik meg, hogy a kötelező erő fordítottan arányos a bizonyítási könnyítés szigorával (202).

IV. Befejezés

Hollán Miklós recenzált kötete a szerző szerteágazóan gazdag, mégis alapos kutatásait foglalja össze a büntetőjog ellenes cselekményből eredő vagyon elkobzásáról, és ezzel – a jogtudományi hiányt pótolva – teljeskörűen feldolgoz egy eddig mellőzött területet. Tapasztalt kutatóként tudatosan használja a jogtudomány módszereit, és az alkalmazott módszerekre – mintegy magyarázatként – folyamatosan hivatkozik. Nemcsak önállóan értelmezi az adott jogszabályhelyet, hanem – eltérő vélemény esetén – saját álláspontot alakít ki, akár az „elismert” jogirodalommal szemben is.²⁴ Mondani valóját az alaposan alátámasztott érvelés teszi érthetővé, érveit nem csak a támogatott, hanem a kritizált álláspont mellett is felsorakoztatja. A témában való elmélyültsége akkor megy a követhetőség rovására, amikor terjedelmesen taglal egy feltételezett jogi helyzetet vagy támadott nézetet, majd cáfolatok útján az ellentétes álláspont mellett teszi le a voksát. Következésképpen hoz példákat az adott gondolat alátámasztására, és erre szükség is van, hiszen distinkciói nem egyszer bonyolultak, első olvasatra nehezen érthetőek.²⁵ Az Összegzés és javaslatok című befejező fejezet nagyon hasznos, mert az előtte hosszasan kifejtett tartalom rövid összefoglalásával hozzájárul a memorizáláshoz, és megkönnyíti a recenzio-író dolgát is.

A kötet végén található terjedelmes joganyag-, illetve irodalomjegyzék is példázza, hogy a szerző igen széles körben tanulmányozta a kutatási területet, a külföldi jogrendszerekre, illetve a nemzetközi instrumentumokra való hivatkozás nem merül ki a jogszabály-tartalom említésének szintjén, hanem kitér a szabályozás háttérében álló társadalmi helyzetre, a jogalkotást övező politikai vitákra, a joganyag fejlődésére, és a kapcsolódó fordítási nehézségekre is. Alapossága és – büntetőjogásként – a polgári jogi kérdések iránti nyitottsága például szolgálhat a fiatal kutatók számára. A mű igazán jelentős érdeme, hogy az író vizsgálódása nem öncélú: határozott *de lege ferenda* javaslatokat is megfogalmaz. A jogtudomány egyik alapvető feladata eredményeivel a jogalkotás támogatása, és a szerző ezt a gondolatot magáévá téve kifejezett jogszabályszoveget ajánl elfogadásra a jogalkotó számára, mely a könyv végén összefoglalóan olvasható.

A hatályos Btk. felülvizsgálatára és az új kódex előkészítésére 2001 márciusában megindult kodifikációs folyamat 2008 végére lekerült a napirendről, és a munkálatok során született három tervezet²⁶ figyelembevételével a minisztérium által kidolgozott normaszöveg-javaslat²⁷ nem érinti a vagyonelkobzás hatályos szabályozását, figyelemmel arra, hogy – az indokolás szerint – annak szabályozása a gyakorlatban bevált. A kötet megjelenése óta a vagyonelkobzás szabályozásában tehát nem történt átfogó

²⁴ Lásd Berkessel ellentétes álláspontja 117.

²⁵ Pl. 3.2.2.2. fejezet 41.

²⁶ WIENER A. IMRE: *A Btk. Általános része de lege ferenda* (MTA Jogtudományi Intézet Közlemények, Budapest, 2003.), LIGETI KATALIN: *Az új Büntető Törvénykönyv Általános Részének Konceptiója* (Büntetőjogi Kodifikáció 2006/1.), GÁL ATTILA – GYÖRGYI KÁLMÁN: *A Btk. Általános része* (normaszöveg, kézirat).

²⁷ Törvénytervezet a Büntető Törvénykönyvről (Büntetőjogi Kodifikáció, 2007/1.)

módosítás²⁸, így nem állítható, hogy a szerző javaslatai – akár eltérő szerkezetben – beépültek volna a Btk. szövegébe. Bár egyértelműen jogszabályi rendezést sürget, a Legfelsőbb Bíróság jogértelmező és –egységesítő tevékenysége keretében foglalkozott a vagyonekobbzás kérdésével.

A kábítószerrel visszaélés bűncselekményének elkövetőjével szemben történő vagyonekobbzásról szóló 1/2008. Büntető jogegységi határozat megerősíti a szerzőnek a bruttó elv érvényesülésére vonatkozó állásfoglalását. A joggyakorlatban mutatkozó jogértelmezési eltérések miatt a jogegységi tanács – az intézkedés alá eső vagyon fogalmának értelmezésével – arra az következtetésre jutott, hogy a kábítószer értékesítésével összefüggő vagyonekobbzás elrendelendő vagyonekobbzás nem korlátozható az értékesítéssel elért nyereségre, azt a bűncselekménnyel összefüggő teljes vagyonekobbzás el kell rendelni, függetlenül a kábítószer megszerzésére fordított vagyon mértékétől, illetve attól, hogy a kábítószer értékesítése az elkövető számára nyereséges vagy veszteséges volt-e; a vagyonekobbzás mértéke nem csökkenthető a kábítószer megszerzésével összefüggő kiadásokkal. A jogegységi tanács a szerzővel egyezően állapítja meg, hogy a fentieknek nem mond ellent az, hogy a Btk. 77/C. § (4) bekezdése szerint vagyonekobbzás az intézkedés kapcsán a vagyon *hasznát*, (...) továbbá bármely pénzben kifejezhető értékkel bíró *előnyt is* érteni kell.

A szerző kodifikációs javaslatai közül a sértettet érintő kettő egyértelműen „meghallgatásra talált”, amennyiben annak megfelelő jogértelmezést tett közzé a Legfelsőbb Bíróság a 69/2008. BK véleményben. Ennek I. pontja értelmében nem lehet vagyonekobbzást elrendelni arra a vagyonekobbzásra (vagyontárgyra) amelyet a sértettnek kell kiadni vagy visszaadni, vagy amely a sértetthez már visszajutott. A szerző a kötetben „csupán” annyit ajánl a jogalkotónak, hogy a vagyonekobbzás nem terjedjen ki a sértett tulajdonában maradó, de annak birtokából a büntetendő cselekmény folytán kiküldött dologra. A BK vélemény ennél átfogóbb értelmezést elfogadva nem csak a lefoglalt dolog fölötti tulajdonjog kétséget kizáróan igazolása esetén, hanem abban a tényhelyzetben is kizárja a vagyonekobbzás alkalmazását, amikor a dolog a büntetőeljárástól függetlenül a sértetthez visszakerült. Ez utóbbi fordulat rímelt arra a szerző javaslatai között is megtalálható szabályozási megoldásra, miszerint elkobbzást kizáró ok legyen, ha az elkövető a büntetendő cselekményből eredő bevételnek megfelelő összeget az azzal károsodott sértettnek megfizette. A BK vélemény a vagyonekobbzás és a polgári jogi igény összeegyeztetése kapcsán – annak kimondása mellett, hogy a vagyonekobbzás alkalmazása, illetve mértéke nem veszélyeztetheti vagy korlátozhatja a sértett vagyoni kárának gyors és lehetőség szerint teljes megtérítését – a polgári jogi igény tárgyában való döntéstől függően tartja alkalmazhatónak az intézkedést. Amennyiben a bíróság (akár polgári is külön perben) a kártérítési igénynek helyt ad,

²⁸ 2010. április hó 1. napjával a Btk. 77/B. § (1) bekezdés e) pontja akként módosult, hogy a vagyonekobbzást el kell rendelni arra a vagyonekobbzásra is, amely – az „adott” mellett – az „ígért” vagyoni előny tárgya volt. A jogszabályváltozás hátterében a 78/2009. BK vélemény által megállapított az a jogi helyzet állt, miszerint annak a vagyoni előnynek az elvonására, amelyet az aktív vesztegető csupán ígért, nincs törvényes alap.

vagy az elkövető a kárt közvetítői eljárás keretében megtérítette, a vagyonelkobzás mértékét (összegét) megfelelően csökkenteni, illetve mellőzni kell a kártérítési igény kielégítése érdekében. A vélemény II. f) pontja értelmében ugyanilyen hatályú, ha az elkövető igazolja, hogy a sértett kárát vagy annak egy részét peren kívül megtérítette. Annak ellenére, hogy a szerző a vagyonelkobzás alkalmazhatóságával kapcsolatban nem differenciál a polgári jogi igény tárgyában hozott döntés tartalmától függően és a Btk. 77/B. § (5) bekezdés a) pontját²⁹ – a BK véleménnyel ellentétben – szó szerint értelmezi, helyesen ismeri fel azt a jogi rendezést igénylő helyzetet, amit a sértettet ért sérelem reparálása és a büntetendő cselekményből eredő vagyon elkobzása közötti érdekkonfliktus jellemez, és a hivatkozott BK véleményben kifejtettel azonos megoldási javaslatot tart elfogadandónak.

A hiánypótló monográfia ugyanúgy szól a jogtudomány művelőinek, mint a jogi oktatás résztvevőinek, de készséges segítőtársa lehet a jogalkalmazás szereplőinek is (pl. bírák, ügyészek). Egy olyan büntetőjogi témát elemez jogtudományi alapossággal, melynek számtalan polgári, elsősorban vagyoni jogi vonatkozása is van, ezért mindazon gyakorló jogászok (pl. ügyvédek) érdeklődésére is számot tarthat, akik sértettek vagy egyéb érdekelték képviselőjében szembesülnek a jogintézménnyel kapcsolatos jogalkalmazási nehézségekkel.

²⁹ A vagyonelkobzás nem rendelhető el arra a vagyonra, amely a büntetőeljárás során *érvényesített* polgári jogi igény fedezetéül szolgál.